

ทุเรียนอาเซียนกับอนาคตทุเรียนไทย¹

รองศาสตราจารย์ ดร.อัคร พิศาลวานิช

ศูนย์ศึกษาระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ทุเรียนเป็นผลไม้เศรษฐกิจของอาเซียน แหล่งกำเนิดดั้งเดิมมาจากเกาะบอร์เนียว ที่ประกอบด้วย 3 ประเทศคือ บรูไน มาเลเซียและอินโดนีเซีย คำว่าทุเรียนมาจากภาษามลายู (Malay) จากคำว่า “Duri” แปลว่า “หนาม (Thorn) ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Durian” ส่วน Durianbaum (เยอรมัน) Thu-reen (กัมพูชา) Sao Rieng (เวียดนาม) Dulian (ฟิลิปปินส์) Duren (อินโดนีเซีย) Du-Yin (เมียนมา) และ Liulian (จีน) ซึ่งไม่ว่าจะเป็นประเทศไหนก็จะเรียกทุเรียนว่า “King of Fruit” ทั้งหมด เพราะมีหนามเยาะ มีกลิ่นแรง มีคุณค่าทางอาหารและให้พลังงาน ใบทุเรียนแก้คัน ขับพยาธิ เมล็ดก็ต้มกินได้ และเปลือกทุเรียนใช้สมานแผล เป็นต้น กรมวิชาการเกษตรมาเลเซีย (Department of Agriculture in Malaysia) บอกว่าทุเรียนมาเลเซียมีพันธุ์ทั้งหมด 126 ชนิด ปลูกได้ดีที่เมืองราอูบ (Raub) 69,700 ไร่ รัฐปะหัง และปลูกในมาเลเซียตะวันตก (คาบสมุทรมลายู) ทุเรียนมาเลเซียจะใช้รหัสว่า “D” เช่น D197 (Musang King) ทุเรียนหนามดำ (D200) มีเนื้อสีน้ำตาล หอมทอง (D159) ชนี (D123) และ Musang Queen (D160) เป็นต้น มีเกษตรกร 50,000 ครัวเรือน มีพื้นที่ปลูก 412,500 ไร่ (66,000 เฮกตาร์, Agriculture and Agro-Based Industry Minister Datuk Seri Ahmad Shabery Cheek, October 29, 2017) พื้นที่ร้อยละ 40 ปลูกพันธุ์ Musang King (พื้นที่ปลูกผลไม้ทั้งหมด 310,000 เฮกตาร์) ผลผลิตปี 2559 ได้ 302,000 ตัน มีต้นทุเรียน 500,000 ต้น ผลผลิตมาเลเซียออกในช่วงเดือน พฤษภาคมถึง สิงหาคมของทุกปี ส่วนอินโดนีเซียมีทุเรียนที่มีชื่อเสียงอยู่ในเมืองเมดาน (Medan) เกาะสุมาตรา และชวา ปี 2559 มีผลผลิตทั้งหมด 1 ล้านตัน (คาดการณ์จาก Statistics Portal ปี 2558 อยู่ที่ 996,540 ตัน) จากพื้นที่ปลูกทั้งหมด 382,787 ไร่ (61,246 เฮกตาร์) ผลผลิตออกช่วงเดียวกับมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ปลูกมากเมืองดาเบา (Davao) ในมินดานาว (Mindanao) คิดเป็นร้อยละ 50 ของพื้นที่ปลูกทั้งประเทศ 16,617 เฮกตาร์ มีผลผลิต 71,444 ตัน (Department of Agriculture Bureau of Plant Industry, Davao National Crop Research, Development & Production Support Center) ในขณะที่เวียดนามปลูกทุเรียนทางตอนใต้ในสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง (Mekong Delta) ใน 13 จังหวัด และจังหวัดอื่น ๆ เช่น จังหวัด Dak Lak, Ben tre, Lam Dong และ ต่องไน เป็นต้น ผลผลิตออกมาในช่วงเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม ปี 2556 มีพื้นที่ปลูก 168,759 ไร่ (27,000 เฮกตาร์) ให้ผลผลิต 259,436 ตัน (กระทรวงเกษตรและการพัฒนาชนบทเวียดนาม) ปี 2560 คาดว่าให้ผลผลิต 3.5 แสนตัน ส่วนกัมพูชา ทุเรียนกัมพูช ในจังหวัดกัมปอตห่างจากจังหวัดตราด 340 กม. มีพื้นที่ปลูก 7,456 ไร่ (1,193 เฮกตาร์) ผลผลิต 33,000 ตัน (Kampot Agriculture Department) ผมพอจะประเมินว่า ปี 2560 ผลผลิตทุเรียนของโลกอยู่ที่ 2.2 ล้านตัน และมีความต้องการจากทั่วโลก 8 แสนตัน (World Trade Atlas) ตลาดหลักของทุเรียนร้อยละ 90 อยู่ที่ฮ่องกงกับจีน ส่วนเกาหลีใต้เป็นตลาดที่มาแรงมีความต้องการเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี นั้นหมายความว่าบริโภคในประเทศผู้ผลิตและแปรรูป 1.5 ล้านตัน ประเทศมาเลเซียเป็นประเทศตัวอย่างที่น่าสนใจในการจัดการทุเรียนทั้งระบบ หน่วยงานของมาเลเซียที่เกี่ยวข้องกับทุเรียนคือกรมวิชาการเกษตร

¹เอกสารประกอบการเสวนา “ส่องอนาคตตลาดทุเรียนส่งออกไทย” จัดโดยสถาบันคลังสมอง ร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) วันศุกร์ที่ 7 มิถุนายน 2562 เวลา 13.00-16.30 น. ณ ห้องประชุมแคนนา 1 โรงแรมรามการ์เด้นส์ ถนนวิภาวดีรังสิต กรุงเทพมหานคร

(DOA) หน่วยงานการตลาด (FAMA) คณะกรรมการองค์กรเกษตรกร (Lembaga Pertubuhan Peladang : LPP) และ หน่วยงานวิจัย (MARDI) มาเลเซียใช้ระบบเกษตรแบบพันธสัญญา (Contract Farming) กับผักผลไม้ สมุนไพรและดอกไม้ แต่ในบทความนี้จะขอล่าวเฉพาะทุเรียนเท่านั้น เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในมาเลเซียแบ่งออกเป็น เกษตรกรอิสระ และเกษตรกรรายย่อย ตรงเกษตรกรรายย่อยนี้แหละครับที่ทำการเกษตรแบบพันธสัญญากับรัฐบาล โดยผ่านทางหน่วยงานหลักคือ FAMA (Federal Agricultural Marketing Authority) ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ซื้อ หาดตลาด ให้คำแนะนำ จัดการบรรจุภัณฑ์ ปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตให้กับเกษตรกรรายย่อย ซึ่งทำงานไปพร้อมๆ กับหน่วยงานอื่นๆ เช่น ด้านการวิจัยมอบหมายให้ MARDI (Malaysian Agricultural Research and Development Institute) เป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งในสัญญา ระหว่าง FAMA กับเกษตรกรรายย่อยประกอบด้วยข้อตกลงว่า 1.สัญญาต้องดำเนินการก่อนฤดูปลูก 2.ระยะเวลาของสัญญาขึ้นกับความสมัครใจของเกษตรกร 3.ปริมาณในการซื้อขายขึ้นกับเกษตรกรว่าจะขายใครก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็น FAMA 4.คุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานของผู้ค้าส่ง 5.ถ้าขายให้กับ FAMA ราคาประกันไว้ที่ สูงกว่าต้นทุนการผลิต 5-10% 6.ระหว่างสัญญา FAMA ให้การสนับสนุนตะกร้า การขนส่งจากสวน ไปแหล่งรวมรวบทุเรียน ศูนย์รวบรวม ราคาตลาด และการอบรม ร้านขายของ FAMA ห้างสมัยใหม่ของเอกชน ที่อยู่ในเครือของ FAMA และทำการส่งออกในต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม กลุ่มเกษตรกรที่ไม่ได้ทำพันธสัญญาก็สามารถนำทุเรียนมาขายที่ FAMA ได้เช่นกัน

สำหรับประเทศไทย ทุเรียน สับปะรด และลำไย เป็นผลไม้ไทยที่ฟุ้งฟิงตลาดต่างประเทศเป็นหลักโดย สับปะรดส่งออกร้อยละ 82 (1.6 ล้านตัน) ลำไยร้อยละ 97 (9 แสนตัน) ทุเรียนร้อยละ 75 (5 แสนตัน) และมังคุดร้อยละ 78 (2 แสนตัน) ในขณะที่เงาะ ลองกองและลิ้นจี่ตลาดหลักอยู่ในประเทศไทย ไทยส่งออกทุเรียน 3 ประเภทคือ ทุเรียนสดไปเวียดนาม (52%) จีน (17%) และฮ่องกง (17%) แช่แข็งไปจีน (49%) เวียดนาม (18%) และสหรัฐฯ (17%) และทุเรียนอบแห้งร้อยละ 50 ไปที่ฟิลิปปินส์ และร้อยละ 34% ไปที่จีน ปี 2560 ทั่วโลกผลิตทุเรียน 2.2 ล้านตัน ความต้องการรวม 8 แสนตัน (ทุเรียนสด 5.5 แสนตัน แช่แข็ง 1.5 แสนตันและอบแห้ง 1 แสนตัน) ที่เหลืออีก 1 ล้านกว่าตันเพื่อไปแปรรูปของตนเอง อินโดนีเซียมีสัดส่วนการผลิต 44% ตามด้วยไทย 27% มาเลเซียและเวียดนาม ตามลำดับ ปี 2560 ไทยผลิต 6 แสนตัน และปี 2562 คาดว่าไทยผลิต 8.6 แสนตัน สำหรับการผลิตทุเรียนโลกในปี 2562 อยู่ที่ 2.5 ล้านตัน คำถามที่สำคัญคือ “อนาคตทุเรียนไทย” จะเป็นอย่างไรได้ประเทศอาเซียนขยายการผลิตเกือบทุกประเทศ ภายใต้ความต้องการที่ชัดเจนจำกัดเฉพาะที่จีนกับฮ่องกง ผมมีข้อเสนอแนะสำหรับอนาคตทุเรียนไทย 6 ข้อดังนี้ 1.ในอีกห้าปีข้างหน้าไทยต้องวิเคราะห์ว่าปริมาณการผลิต และความต้องการของโลกเท่าไร 2.เน้นคุณภาพและมาตรฐาน ต้องปฏิเสศทุเรียนอ่อน และคุณภาพไม่ดี 3.แปรรูปให้มีความหลากหลาย ไม่ใช่เฉพาะทุเรียนอบแห้ง อะไรก็ได้ที่มีส่วนผสมของทุเรียน (จีนชอบมาก) 4.ร้านทุเรียน Durian Kiosk เช่น เค้กทุเรียน พิตซ่าทุเรียน โยเกิร์ตทุเรียน ไอศกรีมทุเรียน ชาทุเรียน กาแฟทุเรียน ช็อกโกแลตทุเรียน เครฟทุเรียน ชีสทุเรียน และครีบบำรุงหน้าและผิว เป็นต้น 5.ขยายไปตลาดอื่นๆ นอกจากจีนและฮ่องกงแล้ว (ร้อยละ 90) ตลาดสหรัฐฯ เกาหลีใต้ ตะวันออกกลาง (ดูไบ) และสิงคโปร์ มีความต้องการเพิ่มและ 6.เน้นทุเรียนเอกลักษณ์ท้องถิ่น เช่น ทุเรียนนนทบุรี หลงอุดรดิษฐ์ ทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ ทุเรียนป่าละอู ประจวบฯ และกลุ่มทุเรียนท้องถิ่นต่างๆ อีกมากมาย เช่น ทุเรียนสาธิตกาพังงา ทุเรียนเพชรชุมพร และทุเรียนปราจีนบุรี เป็นต้น อนาคตของทุเรียนไทยจะเป็นอย่างไร ผมขอยกกรณี “ทุเรียนนนทบุรี” ซึ่งมีชื่อเสียงมายาวนานเป็นร้อยปี ปี 2560 มีพื้นที่ปลูก 2,899 ไร่ (ที่ให้ผลผลิตมี 200ไร่) 872 ครัวเรือน ร้อยละ 50 ปลูกที่อำเภอเมืองนนทบุรี รองลงมาคืออำเภอบางเกร็ง ผลผลิตได้ปี 2561 ได้ 900 ลูก ปี 2562 คาดว่าจะได้ 2-

3 พันลูก พื้นที่ในการปลูกทุเรียนนนท์ลดลงอย่างมากในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาเพราะ ๑.เอาที่ดินไปทำบ้านจัดสรร ปี 2557 พื้นที่ปลูกทุเรียนอยู่ที่ 3,078 ไร่ ๒.ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลงจากผลน้ำท่วมในปี 2554 3.น้ำเค็มหนุนเข้ามาในพื้นที่ปลูก ด้วยราคาที่แพงทำให้ “ทุเรียนนนท์ คนซื้อไม่ได้กิน คนกินไม่ได้ซื้อ” และต้องยังมีการจองกันตั้งแต่ยังไม่ออกผล ทั้งนี้เนื่องจากทุเรียนนนท์มีรสชาติที่หวานมันกลมกล่อม เนื้อนุ่มละเอียดไม่และกลิ่นไม่แรงและมีสีน้ำตาลรับประทาน ลูกค้ำที่สนใจจะบริโภคทุเรียนนนท์ เริ่มจองตั้งแต่พฤษภาคม เก็บผลผลิตเองตั้งแต่เดือนมิถุนายน ทุเรียนมีขนาดประมาณ 2 กก. (หลังจากจองประมาณ 1 เดือน ถ้าหากลูกที่จองไม่ได้ตามสเปคสามารถเปลี่ยนลูกได้) เจ้าของสวนทุเรียนนนท์รายหนึ่งบอกว่ามีพื้นที่ถือครอง 3 ไร่ ปลูกทุเรียนประมาณ 200 ต้น ผลผลิตประมาณ 80-100 ลูกต่อปี ขายทุเรียนเฉลี่ยลูกละ 5 พันบาท รายได้เฉลี่ยปีละ 5 แสนบาท หักค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาต่างๆ แล้ว คงเหลือประมาณ 2 แสนบาทต่อปี ซึ่งหากนำที่ดินไปขายจะได้ราคาไร่ละ 15-20 ล้านบาท อนาคตลูกหลานจะปลูกทุเรียนหรือไม่? ต้องหาคำตอบกันต่อไปในอนาคต อีกหนึ่งทางรอดการจัดการทุเรียน “ต้นแบบทุเรียนปราจีนบุรี” มีทั้งหมดหนอง ก้านยาว และชนิไซ เนื้อที่ปลูกทั้งหมด 3,000 ไร่ มีคร้วเรือน 200 คร้วเรือน (GI 125 คร้วเรือน เมื่อปี 2559) ปลูกมากในเขตตัวเมืองปราจีนบุรี แนวคิดในการทำทุเรียนที่ปราจีนฯ คือ “ผลิตทุเรียนดีให้คนไทยกิน ไม่เน้นเชิงพาณิชย์ แต่เน้นคุณภาพ” ราคาเฉลี่ยอยู่ที่ กก.ละ 150-170 บาท ซึ่งไม่ต้องกังวลเรื่องราคาตกเพราะผลิตทุเรียนคุณภาพ มี GI และไม่ใช่สารเร่งโต ที่สำคัญปฏิเสธการเข้ามาซื้อจากฝั่งต่างชาติ ร้อยละ 20 ขายให้กับลูกค้ามาจองช่วงเริ่มออกดอก (เดือนกุมภาพันธ์) ขณะที่กำลังทำโมเดลใหม่คือ การให้เช่า 1 ต้น ใน 1 ปี ราคาต้นละ 20,000 บาท ซึ่งปกติ 1 ต้นจะได้อย่างน้อย 30 ลูกๆ ละ 3 กก. ผมคิดว่าทางรอดของทุเรียนไทยคือ ๑.คนที่ปลูกใหม่ที่ไม่มีความรู้จะทำให้ตลาดมีปัญหา เพราะจะผลิตทุเรียนที่ไม่มีคุณภาพ ๒.นักธุรกิจจีนไปเร่งปลูกที่ CLMV เมื่อได้ผลผลิตออกมาไทยกระทบแน่นอน ๓.ผลผลิตของมาเลเซียที่จะขายในประเทศจีนจากทุเรียน “Musang King หรือ “Mao San Wang (เมา ซาน หวาง)” เพราะการจัดเทศกาลทุเรียนมาเลเซีย ที่กว้างซีและการทำข้อตกลงส่งทุเรียนเข้าจีนทั้งลูกในปี 2562 ๔.ไทยควรตั้ง “โรงเรียนทุเรียนแห่งอนาคต” คือนำเกษตรกรที่รู้เรื่องทุเรียนและผู้เชี่ยวชาญต่างๆ ทำเป็นหลักสูตรทุเรียนครบวงจรที่สมบูรณ์ของไทยเพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เท่าทันในอนาคต ๕.ต้องควบคุมคุณภาพ ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบทุเรียน หรือ “ตำรวจทุเรียน” ก่อนส่งออกต่างประเทศ ๖.ส่งเสริมและพัฒนาทุเรียนแปรรูปมากขึ้น ๗. “New E-Commerce Law : ECL” จะส่งผลกระทบต่อ การส่งออกทุเรียนไทยไปจีน (หากยังผลิตไม่มีคุณภาพ) ๘.ไทยกับจีน ต้องตั้งคณะกรรมการร่วมตรวจสอบคุณภาพทุเรียนร่วมกัน ๙.ไทย เวียดนาม และจีน ต้องร่วมกันสร้างระบบและมาตรฐานการขนส่งข้ามแดนที่ด่านหยวนยี่กวน อ.ผิงเสียง หนานหนิง กว่างซี ประเทศจีน ๑๐.หาตลาดอื่นๆ ของจีน ที่ไม่ใช่ตลาดเจียงหนาน และไฮก๊ว๋น เช่น ตลาดเจียซิง (Jiaying) ตั้งอยู่ในมณฑลเจ้อเจียง สามารถส่งขายที่มณฑลเจ้อเจียง คุณหมิง กวางโจว และเซี่ยงไฮ้ เป็นต้น